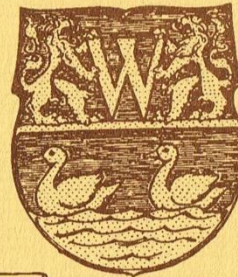

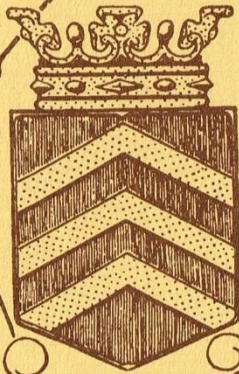
NOORD KOP STUKKEN

TEXEL

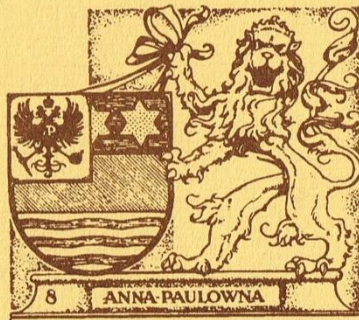
WIERINGEN

DEN HELDER

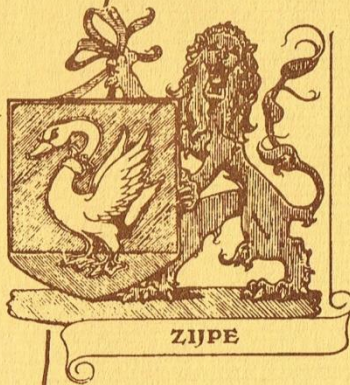
CALLANTSOOG

8 ANNA-PAULOWNA

WIERINGERMEER

ZIJPE

23e jaargang Nr.3
Juni 2009

Uitgave N.G.V. afd. Den Helder

Inhoud

Van de voorzitter	Blz.3
Afdelingsagenda	Blz.4
Redactioneel	Blz.6
Lezing "Gens Nostra voor en door leden"	Blz.6
Lezing "Vererving familienaam in de vrouwelijke lijn"	Blz.7
Lezing "Genealogische en historische informatie via het internet"	Blz.7
De afdelingsbijeenkomst van 6 april 2009	Blz.8
Zilveren speld voor Marijke Prudon	Blz.8
De algemene NGV vergadering van 25 april 2009	Blz.9
Helderse genealogische bronnen digitaal	Blz.10
Vrijwilligers gezocht!	Blz.12
Centrum voor Lokale Geschiedenis	Blz.13
Cursus Genealogie	Blz.13
Cursus Lezen van Oud Schrift voor beginners	Blz.14
De walvisvaarders uit noordelijk Noord-Holland van 1770 - 1803 (2)	Blz.15
Ledenmutaties	Blz.22

Van de voorzitter

Het is al weer drie maanden geleden dat ik, in het vorige nummer, ben gestart met deze rubriek. Sindsdien is er in en rond de afdeling zo het een en ander gebeurd dat het vermelden waard is.

Op 27 maart was er een lezing van Hans Bauer over "Sprekende familiegeschiedenis" en op 6 april een ledenvergadering in verband met de Algemene Vergadering van de NGV op 25 april in Utrecht.

Op 8 april was ik, met medebestuurslid Hans ten Cate, bij de opening van het Historisch Informatiepunt in de bibliotheek van Niedorp en op 22 april in hetzelfde gezelschap bij een soortgelijke activiteit in Wieringerwerf. Beide plaatsen behoren tot ons postcodegebied en een beetje PR is dan nooit weg.

Op 14 april heb ik, tijdens hun ledenvergadering, kennisgemaakt met het bestuur van de afdeling Oostelijk West-Friesland.

Op 15 april waren Hans ten Cate en ik op bezoek bij het Regionaal Archief Alkmaar. Daar hebben we de banden met het Archief stevig aangehaald, zoals verderop in dit blad duidelijk zal worden.

Op 17 april kwam de landelijk voorzitter Roelof Vennik naar Den Helder om de Zilveren Speld van de NGV uit te reiken aan Marijke Prudon, als blijk van waardering voor haar langdurige inzet voor de afdeling.

Aansluitend was er een lezing van Jan Bremer over "De Huisduiner begraafplaats".

Op 25 april was ik bij de eerder genoemde landelijke vergadering van de NGV.

Op 27 mei gaf de secretaris te kennen dat zij haar functie met onmiddellijke ingang neerlegde. De afdelingsleden heb ik daarover apart geïnformeerd. Hier herhaal ik nog eens dat wij haar veel dank verschuldigd zijn voor hetgeen zij als secretaris gedurende lange tijd voor de afdeling heeft gedaan.

Van belang is verder dat de Helderse Historische Vereniging heeft laten weten dat zij overeenstemming heeft bereikt met de Stichting Peuterplezier over de overdracht van de Maranathakerk aan laatstgenoemde. Men hoopt dat een en ander dit najaar kan zijn afgerond. Voor ons als afdeling zal dat op zijn minst betekenen dat we een andere "huisbaas" krijgen. Daarom ben ik gaan kennismaken met de betrokken bestuurder van Peuterplezier. Het was een zeer plezierig gesprek, waarin bleek dat het nog te vroeg is om nu al te kunnen overzien welke consequenties de eigendomswisseling voor ons zal hebben. Maar de persoonlijke contacten zijn gelegd en dat was het voornaamste doel van mijn bezoek.

Zoals bekend loopt onze afdeling te boek onder de naam "Den Helder en omstreken". In onze activiteiten is het tot nu toe echter wel heel erg veel "Den Helder" en nauwelijks "omstreken". Daarom zullen we, na de zomer, eens gaan kijken hoe we "de omstreken" wat meer aandacht kunnen geven. Suggesties zijn natuurlijk van harte welkom. Laat ze mij maar weten en wat dat betreft hoeft u de zomer ook niet af te wachten.

En nu ik het toch over de zomer heb, is het een goed moment om u heel plezierige zomermaanden toe te wensen met mooi weer, waar u ook van plan bent te verblijven.

Na de zomer hoop ik u in goede gezondheid (weer) te zien bij onze genealogische activiteiten.

Jan Biemond.

Afdelingsagenda

De afdelingsagenda in dit nummer bevat de data van de ledenvergaderingen, de lezingen, de bibliotheekavonden en de invoegavonden, zoals die voor het najaar 2009 zijn voorzien. De agenda voor het eerste deel van het nieuwe kalenderjaar zal in het volgend nummer verschijnen.

Er zijn dit najaar twee ledenvergaderingen. Eén bij aanvang van het seizoen in verband met de ontstane bestuursvacature en één in november, ter voorbereiding op de landelijke vergadering van de NGV aan het eind van die maand.

Er zijn drie lezingen, op de laatste vrijdag van de maand, in september, oktober en november.

De ledenvergaderingen en de lezingen zullen plaatsvinden in De Draaikolk. Dat is afwijkend van wat de laatste jaren gebruikelijk was. Die verandering zal in de eerstvolgende ledenvergadering aan de orde komen.

Op een bibliotheekavond is het mogelijk om het bibliotheekmateriaal te raadplegen en andere genealogen te ontmoeten.

Op de invoegavonden zijn enthousiaste vrijwilligers bezig familieadvertenties te ordenen en op naam in te voegen in enveloppen. Op dit moment is er slechts één invoegavond ingeroosterd. Dat is veel te weinig om al het verzameld materiaal te verwerken. Op de avond van de ledenvergadering of anders op de reeds vastgelegde invoegavond zullen met de vaste kern van vrijwilligers de overige invoegmomenten van dit najaar worden bepaald.

De bibliotheekavonden en de invoegavonden worden gehouden in de Maranathakerk.

Het bestuur zal als regel op de eerste maandagavond van de maand vergaderen.

De afdelingsagenda voor het najaar 2009 ziet er als volgt uit:

vrijdag 4 sep	D	20:00	Algemene ledenvergadering
vrijdag 11 sep	M	19:00	Bibliotheekavond
maandag 14 sep	M	19:00	Invoegavond
vrijdag 25 sep	D	<u>19:30</u>	Lezing drs. C. de Graaf; Gens Nostra voor en door leden.
vrijdag 2 okt	M	19:00	Bibliotheekavond
maandag 12 okt	M	19:00	Bibliotheekavond
vrijdag 30 okt	D	20:00	Lezing ir. R.A.J. Rix; Vererving familienaam in de vrouwelijke lijn.
vrijdag 6 nov	M	19:00	Bibliotheekavond
maandag 16 nov	M	19:00	Bibliotheekavond
vrijdag 20 nov	D	20:00	Algemene ledenvergadering
vrijdag 27 nov	D	20:00	Lezing drs. H. de Raad; Genealogische en historische informatie via het internet.

- D: Deze bijeenkomsten worden gehouden in **De Draaikolk**,
Dollardlaan 202, 1784 BJ, Den Helder, tel: 0223 624207.
De zaal gaat een half uur vóór de aangegeven aanvangstijd open.
- M: Deze bijeenkomsten worden gehouden in de **Maranathakerk**,
Vijzelstraat 73, ingang Bakkerbreetstraat, 1781 TP Den Helder.

Lezingen en bibliotheekavonden zijn vrij toegankelijk.

Ledenvergaderingen zijn uitsluitend toegankelijk voor leden van de NGV.
De agenda en de stukken voor een ledenvergadering worden de leden in principe via e-mail toegezonden.

Leden die niet over een e-mailadres beschikken kunnen de secretaris uiterlijk een week vóór aanvang van de vergadering verzoeken om toezending van de papieren documenten.

Redactioneel

Dit is het laatste nummer van dit seizoen.

We blikken terug op een aantal gebeurtenissen en kijken vooruit naar hetgeen ons in het najaar te wachten staat.

Er is een verslag van een afdelingsvergadering. Het is maar een kort verhaal, omdat de notulen van de vergadering de afdelingsleden op andere wijze zullen bereiken.

Verder is er een verslag van een landelijke vergadering van de NGV. Ook dat is maar een korte impressie, want een verslag door de secretaris van het hoofdbestuur staat in Gens Nostra en de officiële notulen komen ook nog beschikbaar.

Ons najaarsprogramma wordt uitgebreid beschreven, compleet met samenvattingen van de lezingen die daarin voorkomen.

Ook worden relevante cursussen vermeld die de komende tijd in de regio worden gegeven.

Bovendien is er veel aandacht voor het Regionaal Archief Alkmaar.

En, zoals trouwe lezers zullen verwachten, is er het tweede deel in de reeks over Walvisvaarders.

Lezing "Gens Nostra voor en door leden"

Te houden op 25 september door drs. Cor de Graaf.

Tien maal per jaar valt Gens Nostra bij de leden van de NGV op de deurmat. Jaarlijks omvat het meer dan 700 pagina's met een of meer specials.

Gens Nostra ontstaat niet vanzelf, maar is het werk van een team van redacteuren, vormgevers, zettters, drukkers en een eindredacteur. Grotendeels vrijwilligers die zich elke maand weer willen inzetten om een mooi blad te maken. Zij bepalen wat er in het blad komt. Of toch niet. Niet helemaal, want zij zijn afhankelijk van de leden. Het is immers een blad voor en door de leden. Het zijn de leden die uiteindelijk bepalen door de keuze wel of niet iets in te sturen of iets wordt aangeboden. Uiteraard maakt de redactie een keuze uit de ingezonden stukken. Daarbij wordt niet gekeken naar de herkomst van de auteur, of het wel of geen bekende auteur is (iemand moet een keer een eerste artikel publiceren), naar de lengte van een artikel of naar de regio waar het verhaal zich afspeelt.

En toch hoor je wel eens dat over een bepaalde regio niets wordt gepubliceerd. Is dat een terecht verwijt richting redactie of kaatsen we hier de bal terug: er wordt niets aangeboden? Zijn de mensen uit bepaalde regio's misschien wat meer bescheiden van aard? Of zijn er andere redenen?

Hoe dan ook, er zal worden geprobeerd een antwoord op deze en andere vragen over Gens Nostra te vinden.

Aan de hand van een interactieve powerpointpresentatie met stellingen en vragen waarbij de zaal uitdrukkelijk wordt betrokken, zal meer duidelijk worden over de werkwijze van de redactie en het samenspel met auteurs tot het moment dat u elke maand rond het midden van de maand uw lijfblad weer onder ogen krijgt.

Lezing "Vererving familienaam in de vrouwelijke lijn"

Te houden op 30 oktober door ir. R.A.J. Rix.

Eén van de dode punten, waar een genealoog in zijn onderzoek tegenaan loopt, is dat in een bepaalde plaats of gebied de gezochte familienaam wel voorkomt, maar dat om onverklaarbare redenen huwelijken of dopen niet worden gevonden. Aan de hand van een reeks voorbeelden uit verschillende regio's binnen Nederland en net over de grens zal spreker laten zien dat, vaker dan men denkt, de familienaam in vrouwelijke lijn is doorgegeven. Het meest extreme voorbeeld doet zich voor in zowel zijn eigen kwartierstaat als in die van zijn vrouw, waar een familienaam drie generaties in vrouwelijke lijn is doorgegeven. Het verschijnsel strekt zich uit over een lange periode, 16e-18e eeuw, daarna verdwijnt het. Reden genoeg om in een slotbeschouwing in te gaan op de achtergronden van dit verschijnsel en de betekenis voor de genealogiebeoefening.

Lezing "Genealogische en historische informatie via het internet"

Te houden op 27 november door drs. Harry de Raad, archivaris bij het Regionaal Archief Alkmaar.

Er zal uitleg worden gegeven over het zoeken van genealogische en historische informatie via het internet. Uitgangspunt daarbij zal zijn de website van het Regionaal Archief Alkmaar, waar veel bronnen over de Kop van Noord-Holland digitaal zijn ontsloten. Uiteraard komen ook tal van andere websites aan bod. Aan de hand van concrete voorbeelden zal worden getoond hoe historische en genealogische informatie kan worden gevonden, wat de beste zoekstrategie is, welke informatie momenteel te vinden is en welke sites veel informatie geven en betrouwbaar zijn. Ook wordt ingegaan op genealogische programma's.

De afdelingsbijeenkomst van 6 april 2009

Door Hans ten Cate.

Met 12 leden, waaronder 2 bestuursleden, waren we op maandagavond 6 april bijeen ter voorbereiding van de landelijke vergadering van de NGV op 25 april, waarin voornamelijk verslagen over het reilen en zeilen van de NGV in het jaar 2008 aan de orde zouden komen. Vanuit de afdeling leverde dat geen bijzonderheden op.

Met betrekking tot het stemrecht op de landelijke vergadering meent de afdeling dat ieder verenigingslid slechts door één afgevaardigde vertegenwoordigd zou moeten zijn, namelijk door die van de door het lid gekozen regionale afdeling. Dit standpunt is samen te vatten als "one man, one vote".

Zoals voorgesteld door het bestuur werd voor het jaar 2009 de heer P.F. Poortvliet benoemd tot afdelingsafgevaardigde en de heer J.A.J. Biemond tot plaatsvervangend afgevaardigde.

Bij behandeling van de notulenzaken werd aandacht gevraagd voor het feit dat cursussen waarin de computer centraal staat zich veelal alleen richten op gebruikers van een PC, waardoor gebruikers van een MAC in de kou staan. Ook werd gevraagd om aan cursussen in onze regio een zo ruim mogelijke bekendheid te geven.

In de rondvraag kwamen aspecten van de invoegavonden aan de orde, waarover zich een levendige discussie ontspan.

Tenslotte bleek behoefte aan meer informatie over het CBG.

Het was al met al een geanimeerde vergadering.

Zilveren speld voor Marijke Prudon

Op vrijdag 17 april 2009 heeft de voorzitter van het hoofdbestuur, de heer Roelof Vennik, tijdens een afdelingsbijeenkomst in Den Helder, de Zilveren Speld van de NGV uitgereikt aan mevrouw Marijke Prudon.

De considerans luidde:

Marijke Prudon behoorde vanaf het moment van eerste verschijning op 4 januari 1987 tot begin dit jaar tot de redactie van het afdelingsblad NoordKOPstukken. Binnen de redactie ontwikkelde zij zich tot eindredacteur en vormgever.

In de gebruikelijke zoektocht naar kopij speelde zij de voornaamste rol. Bovendien verzorgde zij de gehele productie van het blad, dat ieder kwartaal in een oplage van 250 stuks met een omvang van gewoonlijk 6 bladen A4 op de huisprinter van de familie werd gedrukt en in de huiselijke kring werd gevouwen en geniet en van adresstickers werd voorzien.

Marijke heeft jaren geleden binnen haar familie een afdelingswebsite laten ontwikkelen en daarvoor domeinruimte geboden.

Tot voor kort heeft zij die site als webmaster gevuld met informatie over de afdeling.

Marijke is sinds februari 1992 secretaris van de afdeling. Zij vervult die rol met grote inzet en betrokkenheid.

Door haar langdurige bestuurservaring is zij het levend archief van de afdeling en als zodanig altijd te raadplegen.

Na het plotseling overlijden van de toenmalige afdelingsvoorzitter, in september 2006, bleek zij van onschatbare waarde voor de bestuurlijke continuïteit en de voortgang van de lopende afdelingszaken.

Zij heeft al die tijd jaarlijks alle lezingenavonden van de afdeling georganiseerd, daartoe de beoogde sprekers benaderd en de benodigde regelingen gemaakt.

Bovendien nam zij alle jaren enthousiast deel aan vrijwel alle overige afdelingsactiviteiten.

Marijke is een uitzonderlijk lid van de afdeling!

De algemene NGV vergadering van 25 april 2009

Door Jan Biemond.

Als plaatsvervangend afgevaardigde heb ik op 25 april in Utrecht voor de eerste maal, deels aan de hand van onze afgevaardigde Peter Poortvliet, de landelijke vergadering van de NGV meegemaakt.

Bij aanvang van de vergadering werd mevrouw C.L.M. (Toos) Greveling-Koenders, op grond van haar langdurige verdiensten voor de vereniging, benoemd tot erelid.

Onder het punt "Ingekomen stukken" noemde de voorzitter de diverse nota's die rond de afdeling Computergenealogie het licht hebben gezien. Daarop volgde uit de vergadering nog een aantal stellingen en woordenwisselingen.

De op de agenda staande jaarverslagen werden alle goedgekeurd. Bij de behandeling van het financieel jaarverslag verklaarde de penningmeester niet voornemens te zijn een voorstel tot verhoging van de contributie 2010 op de AV van november 2009 in te dienen.

Na de pauze was er een voordracht over de activiteiten van de "denktank", een groepering van 10 personen die zich al enige tijd beraadt over de vraag "Waar gaan we heen met onze NGV?" Er lijken voorzichtige stappen te zijn gezet op een weg die mogelijk kan leiden tot een antwoord. Mooier kan ik het hier niet samenvatten.

Helderse genealogische bronnen digitaal

Door Sander Wegereef, medewerker Regionaal Archief Alkmaar.

Sinds 2006 is de gemeente Den Helder aangesloten bij het Regionaal Archief Alkmaar. Dat betekent dat alle gemeentelijke archieven tot 1918 aan de archiefdienst zijn overgedragen. Ook de archieven uit te latere periode zullen op termijn naar het regionaal archief worden overgebracht. De archieven zijn – voor zover openbaar – voor iedereen raadpleegbaar op de studiezaal in Alkmaar.

Met de archieven is ook een groot aantal genealogische gegevens uit Den Helder meegekomen. Enkele jaren geleden is het Regionaal Archief Alkmaar gestart met het digitaal aanbieden van deze gegevens via de website www.archiefalkmaar.nl.

Inmiddels zijn alle registers uit Den Helder in digitale vorm raadpleegbaar. Den Helder is de eerste gemeente in de regio waarvan alle primaire genealogische bronnen integraal zijn gedigitaliseerd.

Door een groep van 25 enthousiaste vrijwilligers worden deze registers op naam doorzoekbaar gemaakt. Er wordt hard gewerkt; het aantal ingevoerde aktes in 2009 is nu al ruim 40.000.

In 2008 is (met een kleinere groep vrijwilligers) ook al eenzelfde aantal aktes ingevoerd.

Aangezien een akte meerdere namen bevat, betekent dit dat inmiddels al vele honderdduizenden namen digitaal doorzoekbaar zijn. Het leeuwendeel hiervan betreft de gezins- en dienstbodekaarten van Den Helder uit de periode 1917-1940. Ook de doop-, trouw- en begraafboeken van Den Helder en Huisduinen zijn sinds kort volledig op naam doorzoekbaar. In de komende tijd zullen de oudere bevolkingsregisters en de registers van de burgerlijke stand van Den Helder nader worden ontsloten.

Via de website <http://www.archiefalkmaar.nl/> van het archief kan onder het kopje "Genealogie" gezocht worden op naam. Als de gezochte naam is gevonden, kan via "Inzien van de akte" direct de scan van de akte worden bekeken. (Als de gezochte naam niet wordt gevonden, dan kan het zijn dat dit register nog niet op naam is ontsloten).

Via "Inzien van bronnen" (wederom onder het kopje "Genealogie") kan dan gezocht worden naar het betreffende register, dat vervolgens digitaal door te bladeren is.

Uiteraard digitaliseert het archief niet uitsluitend Helderse bronnen. Van alle regiogemeenten zijn de bevolkingsregisters van de periode 1920-1940 gescand. Door de inspanningen van de vrijwilligers zijn de gezins- en dienstbodenkaarten van al deze regiogemeenten al geheel of gedeeltelijk op naam doorzoekbaar.

Later dit jaar start het Regionaal Archief Alkmaar een nieuw digitaliseringsproject met de genealogische bronnen van de gemeente Heerhugowaard. Van deze gemeente zijn momenteel de gezinskaarten digitaal beschikbaar en op naam ontsloten over de periode 1921-1940. Ditzelfde geldt voor de dienstbodekaarten over de periode 1915-1940.

In de loop van 2009 zullen ook de eerdere bevolkingsregisters van Heerhugowaard worden gedigitaliseerd, evenals de DTB-registers en stukken uit de notariële archieven, het oud-rechterlijk archief en het polderarchief van Heerhugowaard. Met het Noord-Hollands Archief worden afspraken gemaakt over het uitwisselen van gegevens uit de burgerlijke stand.

De op gang gekomen samenwerking van het Regionaal Archief Alkmaar met de afdeling Den Helder e.o. van de NGV maakt het mogelijk u ook via het afdelingsblad en de afdelingswebsite op de hoogte te houden van de activiteiten van het Regionaal Archief.

Houdt u ook de website van het archief (www.archiefalkmaar.nl) in de gaten voor de meest actuele informatie over de digitale genealogische bronnen.

Het Regionaal Archief Alkmaar is een samenwerkingsverband van 16 gemeenten in Noord-Kennemerland, westelijk West-Friesland en de Kop van Noord-Holland, en bewaart archiefstukken, boeken, kaarten, foto's, films enz.

U kunt alle stukken in het Archief kosteloos raadplegen.

Een klein deel van de archieven en collecties is gedigitaliseerd en via de website www.archiefalkmaar.nl te doorzoeken.

Veel is (nog) niet digitaal beschikbaar: dat materiaal kunt u raadplegen in de studiezaal van het Regionaal Archief aan de Hertog Aalbrechtweg 5 te Alkmaar.

Deskundige studiezaalmedewerkers helpen u bij uw onderzoek.

Het Regionaal Archief Alkmaar ligt op loopafstand van NS-station Alkmaar-Noord. Achteruitgang nemen (Hoornse Vaart). In het gebouw aan uw rechterhand vindt u het Regionaal Archief.

Vrijwilligers gezocht !

Het Regionaal Archief Alkmaar heeft een groot aantal genealogische bronnen van Den Helder digitaal beschikbaar gesteld op de website van de archiefdienst.

Het betreft registers burgerlijke stand, bevolkingsregisters en doop-, trouw- en begraafboeken.

Alle bronnen zijn in te zien en doorbladerbaar. Een deel is ook op naam doorzoekbaar.

Daarmee is een grote stap gezet om de Helderse genealogische bronnen voor iedereen toegankelijk te maken.

Het Regionaal Archief wil het project graag voltooien en alle gedigitaliseerde bronnen op naam doorzoekbaar maken.

Het Archief is daarom op zoek naar vrijwilligers uit Den Helder die mee willen werken aan de uitvoering van het project en wil daarbij graag samenwerken met de afdeling Den Helder e.o. van de NGV.

Het is de bedoeling dat de vrijwilligers dit najaar zullen beginnen met het controleren van de gedigitaliseerde gezinskaarten uit de periode 1920-1940. Het blijkt namelijk dat er bij het digitaliseren af en toe plukken kaarten niet zijn gescand. De digitale kaarten zullen vergeleken moeten worden met de originele.

De controle van dit bestand zal gebeuren in het gebouw van het Regionaal Archief te Alkmaar, op een aantal nader af te spreken vaste dagen. (Reiskosten zullen worden vergoed op basis van 2^e klas trein Den Helder - Alkmaar v.v.)

In een later stadium zullen de vrijwilligers ook meewerken aan het op naam doorzoekbaar maken van de bronnen. Deze werkzaamheden zullen thuis achter de PC plaats kunnen vinden.

Nadere inlichtingen worden verstrekt door Sander Wegereef, medewerker van het Regionaal Archief, via e-mail s.wegereef@archieffalkmaar.nl of telefonisch via 072 566 26 26.

Potentiële vrijwilligers kunnen zich bij hem aanmelden of bij de voorzitter dan wel de secretaris van de afdeling Den Helder e.o. van de NGV.

Voor alle duidelijkheid: een lidmaatschap van de NGV is voor dit genealogisch vrijwilligerswerk niet vereist.

Centrum voor Lokale Geschiedenis

Een deel van de openbare bibliotheek aan het Bernhardplein in Den Helder is ingericht als "Centrum voor Lokale Geschiedenis".

Soortgelijke voorzieningen in de regio zijn er in de bibliotheken van Callantsoog, Niedorp en Wieringerwerf, in die plaatsen onder de naam "Historisch Informatiepunt".

Genoemde bibliotheken maken deel uit van de basisbibliotheek KopGroep Bibliotheken, die per 1 januari 2008 is ontstaan uit een fusie van de bibliotheken in negen gemeenten in de kop van Noord-Holland.

KopGroep Bibliotheken vindt het belangrijk om een breed publiek kennis te laten maken met de geschiedenis van de eigen woonplaats en het aanwezige culturele erfgoed. Lokale musea en historische verenigingen zijn hierbij goede samenwerkingspartners.

In het Centrum voor Lokale Geschiedenis te Den Helder werkt KopGroep Bibliotheken samen met Het Regionaal Archief Alkmaar, de Helderse Historische Vereniging, de Helderse Vereniging voor Sociale Geschiedenis en de afdeling Den Helder e.o van de Nederlandse Genealogische Vereniging.

Cursus Genealogie

Deze cursus wordt georganiseerd door de KopGroep Bibliotheken, de Helderse Volksuniversiteit en het Regionaal Archief Alkmaar.

Docent is Harry de Raad, archivaris bij het Regionaal Archief.

In deze cursus leert u in 5 lessen hoe u te werk moet gaan bij het uitzoeken van informatie over uw familie. U wordt vertrouwd gemaakt met de bronnen die u daarvoor moet raadplegen en u leert hoe erin gezocht moet worden. Aan de hand van praktijkvoorbeelden doet u ervaring op in het verrichten van eigen onderzoek. Tijdens de cursus zal uitgebreid worden ingegaan op de mogelijkheden van de computer en het internet bij genealogisch onderzoek. Tijdens de cursus wordt zoveel mogelijk gewerkt met kopieën van origineel bronnenmateriaal uit de Kop van Noord-Holland.

De cursus bestaat uit 5 lessen en een groepsexcursie.

De cursusdata zijn: 3, 10, 17, 24 september en 1 oktober 2009, van 14.00 uur tot 16.30 uur.

De datum van de excursie wordt in overleg met de cursisten bepaald.

De kosten zijn € 60,00 inclusief koffie, thee en lesmateriaal.

De kosten van de excursie zijn niet inbegrepen.

Cursusmateriaal via de docent.

De cursus vindt plaats in het gebouw van bibliotheek Den Helder, Bernhardplein 76.

Aanmelden kan bij de Helderse Volksuniversiteit:
via het internet <http://www.volksuniversiteit.nl/denhelder>
of telefonisch via 0223 63 25 80 (dinsdag en donderdag 13:30-15:30)

Cursus Lezen van Oud Schrift voor beginners

Deze cursus wordt georganiseerd door de KopGroep Bibliotheken, de Helderse Volksuniversiteit en het Regionaal Archief Alkmaar.
Docent is mevrouw A. Boissevain uit Amsterdam.

Steeds meer mensen houden zich bezig met genealogisch en regionaal-historisch onderzoek. Een praktisch probleem hierbij is het lastige schrift van veel oude documenten. Vroeger schreef men heel anders dan tegenwoordig. Pas na ca. 1740 begint het schrift op ons huidige te lijken. Ook worden in oude stukken vaak woorden en begrippen gebruikt, die we vandaag de dag niet meer kennen.

Om onderzoek te doen in origineel bronnenmateriaal uit vroeger tijden is een cursus lezen van oud schrift zonder meer een vereiste.

In deze cursus worden u in 10 lessen de beginselen van het oude schrift bijgebracht. In groepsverband worden teksten gelezen uit de periode 1500 tot 1750. De cursisten krijgen na iedere les een tekst mee als huiswerk. De gekozen teksten zijn spannend en leerzaam. Bij iedere tekst wordt een korte historische introductie gegeven. Waarom schreef men een bepaalde tekst?

De cursus bestaat uit 10 lessen van 2,5 uur en wordt gehouden op 8 februari, 15 februari, 1 maart, 8 maart, 15 maart, 22 maart, 29 maart, 12 april, 19 april, 26 april van 19.30 uur tot 22.00 uur.

De kosten zijn € 65,00 inclusief cursusmateriaal, koffie en thee.

Cursusmateriaal via de docent.

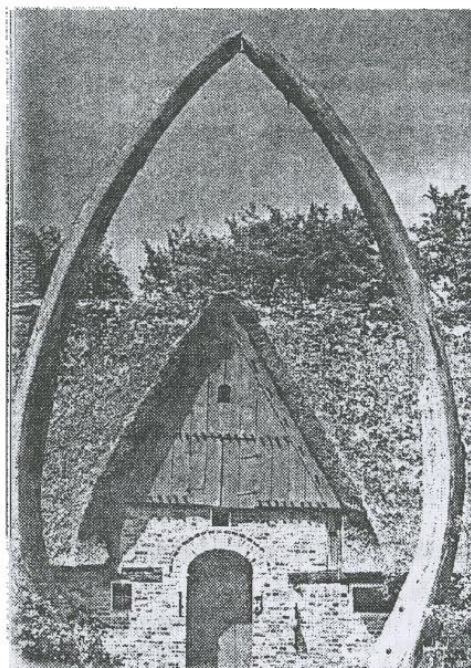
De cursus vindt plaats in het gebouw van bibliotheek Den Helder, Bernhardplein 76.

Aanmelden kan bij de Helderse Volksuniversiteit:
via het internet <http://www.volksuniversiteit.nl/denhelder>
of telefonisch via 0223 63 25 80 (dinsdag en donderdag 13:30-15:30)

De walvisvaarders uit noordelijk Noord-Holland van 1770 – 1803 (2)

Door P. Dekker

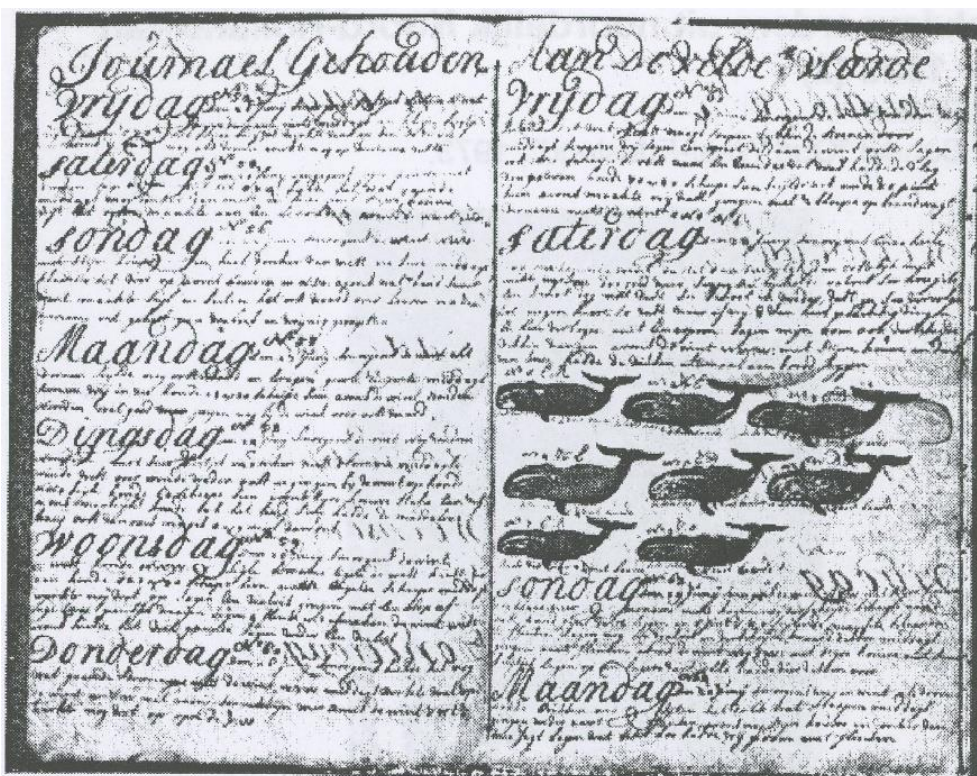
Uit: 40^e Bundel "Oud West-Friesland", 1973.

Walviskaken als poort, bij het "Friesen Museum" te Wyk op Föhr. Deze vormen een prachtige herinnering aan de walvisvaart die voor dit Noord-Friese eiland in de 18^e eeuw zo belangrijk was. (Foto Walter Lüden, Wyk auf Föhr)

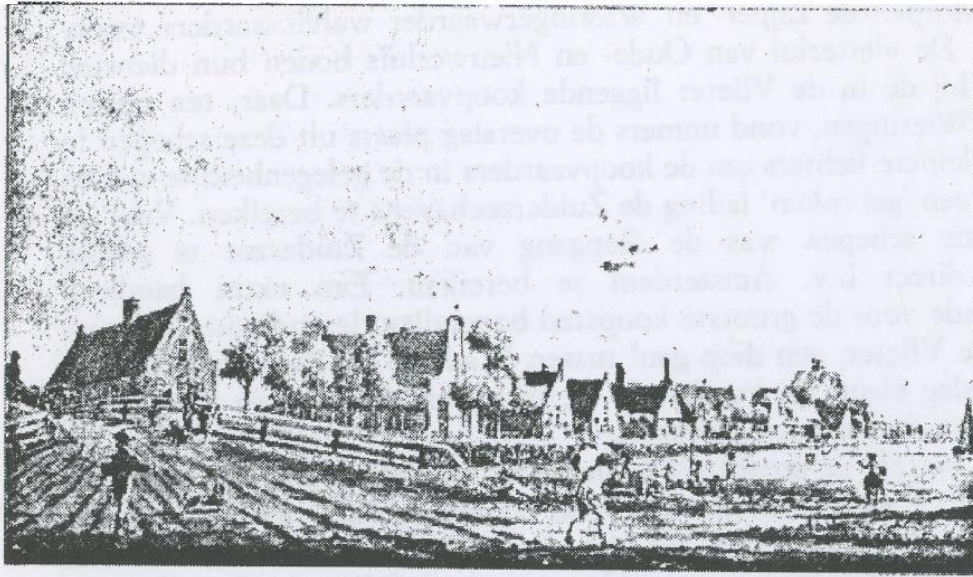
Het eerste deel van dit artikel verscheen in het vorige nummer van NoordKOPstukken. Voor de leesbaarheid worden de laatste regels daarvan opnieuw weergegeven.

In de bloeitijd voer de *belft* van de manlijke werkende bevolking in het voorjaar naar de arctische wateren. De verklaring ligt eigenlijk wel voor de hand. De Marsdiepdorpen waren nl. beslist *voorbestemd* om een zeer belangrijke rol bij de walvisvaart te gaan spelen. De bewoners hadden hun broodwinning niet alleen in de kustvisserij en het loodswezen maar velen waren 'sloeperman'. In dit beroep werd alle mogelijke assistentie verleend aan binnenkomende en uitvarende schepen op één van de belangrijkste vaarwaters ter

Gedeelte uit het journaal van de Groenlandvaarder 'Frankendaal', commandeur Maarten Mooy uit Callantsog, in 1788. Dit was de eerste Groenlandse reis die de Callantsogger bevelhebber maakte na de langdurige bezetting in het ijs in 1786. De reis van 1788 gaf een vangst van 9 walvissen, waarvan er 8 op 28 juni gevangen werden. Eelmer, de zoon van de commandeur, als stuurman het journaal bijhoudend, tekende deze vangst in het scheepsdagboek. (Particulier bezit. Foto Inv. 'De Walvis in Nederland', Arnhem).

wereld, het Texelse zeegat. Met hun kleine sloepen waren de Helderse en Huisduiners gewend om ook bij slechte weersomstandigheden hun diensten aan te bieden. Immers dan waren de hoogste beloningen te bedingen. Tot in onze eeuw waren de Helderse 'sloeper-' of 'vletterlieden' geacht om hun grote zeemanschap. Het is niet vreemd dat uit dit beroep ook de mensenredders als Dorus Rijkers c.s. voortkwamen. Is er één kustplaats zo bekend geworden door deze 'helden ter zee' als onze huidige Marinestad? Het navigeren met sloepen was, in de eeuwen toen het Texelse zeegat nog de in- en uitvalspoort van de Zuiderzeekoopsteden was, de Helderse en Huisduiners 'op het lijf geschreven'. Hier ligt het geheim van de vele bevelvoerende schepelingen ter walvisvaart uit genoemde Marsdiepdorpen. Juist immers bij de jacht in de arctische wateren waren de 'sloeperlieden' onontbeerlijk! Bij het navigeren met de kleine vangstloepen langs het ijs waren kundige roeiers en 'stuurders' zeer gewenst en was de vangst ook in niet geringe mate afhan-

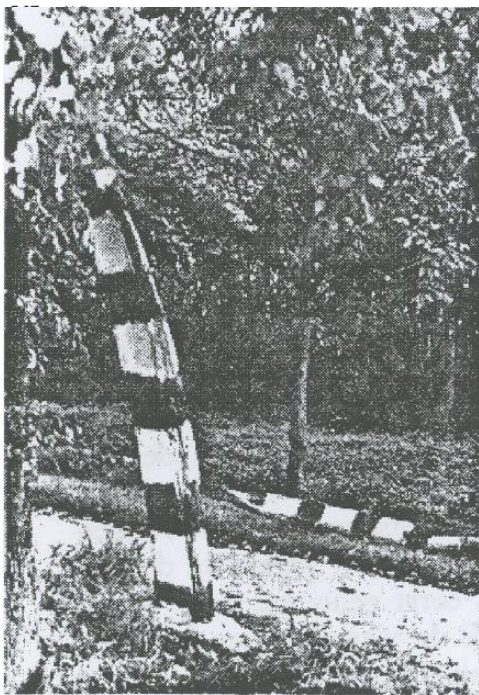
De 'Kerkebuurt' te St. Maartensbrug met de woningen van de commandeurs Willem 't Hart (tweede van links) en Jochem Blaauboer (zesde van links). De laatst genoemde boerenwoning had in de poort 2 walviskaken, wit-zwart gearceerd geverfd, duidelijk op de afbeelding te zien. Heden wordt deze boerderij door de fam. H. Oosterman bewoond. (Naar Cornelis Bock, 1818).

kelijk van deze zeelui. Het achtervolgen van de walvis en het in de goede positie manoeuvreren van de sloepen vereiste veel zeeman- schap om zo op het juiste moment de dodelijke harpoen te kunnen werpen. De zeelieden van de Marsdiepdorpen verstonden als geen ander deze kunst van het navigeren met sloepen. Juist in de zomer- maanden als er bij beter weer minder assistentie door de koopvaar- ders in het Texelse zeegeat werd gevraagd konden zij een goede boterham verdienen met de monsterring op de walvisvaart. De ontdekking van de grote rijkdom, in de vorm van de traan leverende zoogdieren in de arctische wateren kwam wat dat betreft voor Den Helder en Huisduinen als groepen. De 'sloeperlieden' uit deze Marsdiepdorpen werden graag aangenomen bij de walvisvaart en wisten zich door hun voorsprong op anderen reeds spoedig vooraan- staande posities te verwerven. Dit is de belangrijkste verklaring voor de leidinggevende posities van de Helderse en Huisduiner walvis- vaarders! Wie *roeien* kon had nu eenmaal 'de macht' in de arc- tische wateren.

Woonden de meeste vletterlui aan het Texelse zeegeat, ook vonden we ze in de polders de Zijpe en Wieringerwaard en wel in de zee- dorpen Oudesluis en Nieuwesluis. (In eerst genoemd dorp woon- den ze vooral 'op de Akker', waar ook de visserlui hun domicilie hadden.) Dit zal een belangrijke oorzaak zijn geweest dat vooral in

die dorpen de Zijper- en Wieringerwaarder walvisvaarders woonden. De vletterlui van Oude- en Nieuwesluis boden hun diensten aan bij de in de Vlieter liggende koopvaarders. Daar, ten oosten van Wieringen, vond immers de overslag plaats uit deze schepen in de kleinere lichters om de koopvaarders in de gelegenheid te stellen met een 'gebroken' lading de Zuiderzeehavens te bereiken. Voor de meeste schepen was de diepgang van de Zuiderzee te gering om direct b.v. Amsterdam te bereiken. Een extra handicap vormde voor de grootste koopstad bovendien de ondiepte Pampus! In de Vlieter, een diep geul tussen Wadden- en Zuiderzee, had de overslag plaats en konden de vletterlui uit de Zijpe en de Wieringerwaard assistentie verlenen.

Wat betreft de zeedorpen Callantsoog en Petten, die ook commandeurs en lager scheepsvolk voor de walvisvaart hebben geleverd lijkt het waarschijnlijk dat ook deze plaatsen door contacten met de Marsdiepdorpen in aanraking met de walvisvaart zijn gekomen. Petten was een belangrijk loodsstation voor het Texelse zeegat en hierdoor zullen de inwoners met de vaart op de arctische wateren bekend zijn geworden. Een nog directer contact ondervonden natuurlijk het dichterbij het Texelse zeegat liggende Callantsoog en de nabij gelegen buurtschappen Abbestee en Grote Keeten. Dit blijkt ook duidelijk uit de aantallen schepelingen die vandaar op de walvisvaarders monsterden.

Wit-zwart geverfde walviskaken, als inrit-afbakening, voor de boerderij 'Groenland' in de Belkmerweg nabij 't Zand. Toen de Oudesluiser commandeur Dirk Hopman deze boerderij in 1773 kocht heeft hij daarna, in zijn 'waardigheid' als commandeur ter walvisvaart, evenals Jochem Blaauboer van St. Maartensbrug, deze kaken geplaatst. Deze zijn heden nog aanwezig. (Foto S. Bakker, Schagerbrug).

Dat er inderdaad van een soort 'uitstralingseffect' van de Marsdiepdorpen sprake was spreekt nog beter uit de omstandigheid dat het ook toen belangrijke zeedorp Egmond veel minder gewichtig voor de walvisvaart is geweest dan Petten en Callantsoog. Deze vissersplaats onderhield betrekkelijk weinig contacten met Den Helder en Huisduinen en was geen loodsstation. Ook de Zuiderzeeplaatsen waren van ondergeschikt belang voor de walvisvaart wat de equipering betreft. Was Nieuwesluis, in de Wieringerwaard, nog een buurtschap, die, de grootte in aanmerking genomen, een aanzienlijk aantal schepelingen in het voorjaar naar het hoge noorden zag vertrekken, het iets verder gelegen Kolhorn was van geheel ondergeschikt belang. Hier waren de contacten met de Marsdiepdorpen reeds gering en was het 'vletteren' in dienst van in- en uitvarende koopvaarders van weinig belang. De verder aan de Zuiderzee gelegen plaatsen hebben incidenteel wel commandeurs en schepelingen opgeleverd maar waren beslist geen centra van walvisvaarders. Wel werden door kooplieden in o.a. Medemblik, Enkhuizen en Hoorn schepen naar de poolzee uitgereed maar zij betrokken hun bemanningen voor het overgrote deel van elders. Ook in Alkmaar en enkele andere landinwaarts gelegen plaatsen werden rederijen gevestigd door een aantal belangstellende ingezetenen die geld in het riskante bedrijf van de walvisvaart wilden steken. Zelfs kennen we enkele gevallen van rederijvestiging in Den Helder, Wieringerwaard en de Kreil. In eerstgenoemde plaatsen deed men een poging in de zestiger jaren van de 18e eeuw en in de aan de Westfriese dijk, grenzend aan de Wieringerwaard, gelegen buurtschap trachte men reeds in het begin van die eeuw een rederij van de grond te krijgen. Hier is duidelijk een poging gedaan om 'het zelf te doen'. Men kende de walvisvaart omdat de bewoners zelf naar het noorden voeren en men wilde er ook de verdere vruchten van plukken. Door gebrek aan voldoende kapitaal om slechte vangjaren door te komen waren deze rederijen echter gedoemd te mislukken. Uitsluitend de rederijen in de grote koopsteden als Amsterdam en Rotterdam hebben samen met die in de Zaanstreek (inclusief Jisp en De Rijk) onze walvisvaart 'gedragen'. Steeds wisselende andere, kleinere kernen zorgden voor de completering.

Voor wat betreft de schepelingen uit noordelijk Noord-Holland heeft ook het 17e eeuwendeel gemonsterd op de schepen van rederijen uit genoemde grote centra en wel in volgorde van belangrijkheid: 1) de Zaanstreek (Jisp en De Rijk inbegrepen) 2) Amsterdam en 3) Rotterdam. De afvaart vond plaats van het Y voor Amsterdam voor wat betreft de Zaanse en Amsterdamse schepen. Eerst

genoemde lagen in winterlaag aan de Zuiddijk tussen Zaandam en Oostzaan maar konden vooral in de 18e eeuw door de geringe diepgang van het Y tussen Amsterdam en Zaandam niet meer volledig uitgerust uitvaren en het thuiskomen met een lading spek uit de poolzee was helemaal onmogelijk. De Zaanse schepen werden later dan ook veelvuldig op het Y voor Amsterdam, evenals de Amsterdamse schepen, afgehandeld. Ook de rederijen uit De Rijp en Alkmaar, die hun administratie in deze plaatsen voerden, hadden het Y als thuishaven voor hun schepen. Zelfs de Zuiderzeehavens Medemblik, Edam, Hoorn en Enkhuizen kregen later de eigen schepen veelal niet meer in geladen toestand binnen. Dit zou wel mogelijk geweest zijn maar de verwerking van het spek tot traan en de handel in dit produkt waren zo sterk op Amsterdam en de Zaanstreek georiënteerd dat het veel beter was om de schepen naar het Y door te sturen. Dit gebeurde dan ook na 1769 in praktisch alle gevallen en ook de Wieringerwaardse rederij onder administratie van Jacob Queldam verhandelde in de periode 1761-

Op zijn laatste reis naar de arctische wateren overleed in het hoge noorden op 2 juli 1722 de Helderse commandeur en kaarttekenaar Cornelis Cornelisz. Giles. Hij werd te Huisduinen begraven waar zijn grafsteen vermeldt: 'Hier leyt begraven Kornelis Kornelisz Gielis is gerust den 2 July 1722'. Het op de steen aangebrachte kruis en de letters IHS (Iv Hoc Signo) wijzen bijna zeker op de rooms katholieke godsdienst van commandeur Giles. (foto D. A. van Loon, Den Helder)

1770 het spek in Amsterdam, waar ook de schepen hun thuishaven hadden.

Elk jaar togen schepelingen uit noordelijk Noord-Holland hoofdzakelijk naar Zaandam en Amsterdam om te monstereen. Velen hadden reeds 'een huur' bij een bepaalde commandeur uit hun woonstreek en wisten dus op welk schip ze terecht konden. De schepelingenlijsten tonen aan dat de bevelhebbers veelal een aantal jaren dezelfde bemanningsleden aannamen. Promoties werden dan ook niet zelden op dezelfde schepen gemaakt in opvolgende jaren.

Een hardnekkig misverstand moet hier nogmaals uit de weg worden geruimd. Het waren, zoals ook elders reeds vermeld, beslist niet in hoofdzaak 'boeren' die uit noordelijk Noord-Holland ter walvisvaart voeren, maar, zoals ook uit het voorgaande op te maken is, voornamelijk de bewoners van de *zeedorpen* die voor de arctische wateren monstereerden. De *kernen* lagen aan de zeezijde zoals in de eerste plaats Den Helder/Huisduinen maar ook Callantsoog, Petten, Oudesluis, Nieuwesluis en buiten dit gebied b.v. Wijk aan Zee en Zandvoort zover het Noord-Holland betreft. Vanuit deze centra werden ook naar 'binnen' gelegen plaatsen bereikt. Dit kon b.v. door het verhuizen van een commandeur gebeuren. Een prachtig voorbeeld is b.v. St. Maartensbrug dat een 3-tal bevelhebbers heeft voortgebracht in de periode na 1769. Dat waren Jochem Blaauboer, afkomstig van Oudesluis; Maarten Alderts. Breet, opgegroeid vlak bij Petten en Willem 't Hart wiens familie uit Callantsoog stamde. Ook Schagen is zo'n voorbeeld. De commandeurs die daar in de tweede helft van de 18e eeuw woonden n.l. Jan Strop, Jacob Teunisz. Root de Jonge en Teunis Cornelisz. Root waren allen familieleden van Helderse walvisvaarders. Dit is, als we de schepelingenlijsten van Den Helder/Huisduinen met die van het overige noordelijk Noord-Holland vergelijken, niet zelden ook zo met de lagere bemanningsleden. Dezelfde familienamen van walvisvaarders treffen we in een aantal gevallen zowel aan het Marsdiep als in bepaalde 'binnen'-dorpen aan! Als men uit de kustdorpen naar meer landinwaarts gelegen plaatsen verhuisde bleef men de walvisvaart veelal trouw en maakte in de nieuwe woonplaats waarschijnlijk inderdaad ook wel anderen 'warm' voor de vaart naar de arctische wateren. Hier zullen ongetwijfeld wel 'boeren' onder zijn geweest maar zij speelden een absoluut ondergeschikte rol. De genoemde zeedorpen bleven veruit de belangrijkste domicilies van de schepelingen!

De schepelingenlijsten zijn ook daarom zo belangrijk omdat we nu in staat zijn, ondanks de grote mate van onvolledigheid, toch een aanzienlijk aantal geslachten van walvisvaarders te achterhalen. Dit

Wordt vervolgd...

Ledenmutaties

Lidmaatschap beëindigd:

dhr drs G. van der Kooi, Rozendijk 19, 1791 PC DEN BURG

Nieuwe leden?

Wie op zoek gaat
naar voorouders,
kan best wat hulp
gebruiken...
...van de NGV
bijvoorbeeld!

Kijk op de website www.ngv.nl !

Bezoek ons verenigingscentrum Papelaan 6, Weesp !

Kom naar een van onze regiobijeenkomsten !

Word lid van de NGV !

